

Széchenyi István Egyetem
Multidiszciplináris Társadalomtudományi Doktori Iskola

Galántainé Máté Zsuzsanna
okleveles közgazdász - tanár

Problémák és újabb törekvések az Európai Unió társasági adózásában

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Konzulens: prof. Dr. habil. Losoncz Miklós DSc.

Győr
2008. szeptember

Tartalomjegyzék

I. A kutatási témaválasztás indoklása, előzmények	3
II. A kutatás fő célkitűzései	3
III. A kutatás módszere	4
IV. A kutatás hipotézisei	4
V. Az értekezés fontosabb megállapításai.....	5
1. Hatékonyabb a számviteltől független adózás	5
2. Fokozatos „felpuhulás” a CCCTB kidolgozásában.....	7
3. A CCCTB SWOT analízis táblája.....	8
4. Egy cash flow típusú adó realitása	9
5. Az adóverseny pozitív és negatív hatásai - az adózási elvekkel való viszonyban.....	10
VI. Következtetések, az értekezés új és újszerű eredményei	12
VI. Az értekezés témakörében megjelent publikációk.....	18

I. A kutatási témaválasztás indoklása, előzmények

Kutatási tevékenységemet - közel tíz évvel ezelőtt - az európai *uniós adójog-harmonizáció* vizsgálatával kezdetem, majd a folyamatokat követve automatikusan fordítottam figyelmemet az *adóverseny* területére. A kormányzatok versenye a tőkejövedelmek vonatkozásában a legintenzívebb, és azon belül is a működőtőke vonzása a kitüntetett cél, ezért kutatásomat a *társasági adózásra* koncentráltam. Természetesen nem tévesztve szem elől, hogy ez csak egy eleme egy szerteágazó rendszernek. Az európai adóharmonizáció folyamatában – hosszabb kihagyást követően - nagy jelentőségű előrelépésnek ígérkezik a közös konszolidált társasági adóalap tervezete, amely az adóversenyt is érintheti. A közelmúltban ez került kutatási tevékenységem középpontjába. Jelenleg a közös európai adózásnak ez a legaktuálisabb, új tudományos eredmények feltárására alkalmas területe, Jelentősebb hazai publikációt e témában még nem találtam.

II. A kutatás fő célkitűzései

- a) Az adózással és adórendszerekkel szembeni követelmények összefoglalásával támpontok nyújtása további vizsgálatokhoz, amelyek egyben az értekezés egyik vezérfonalát is képezik.
- b) Az adóverseny elméleti háttérének rendszerezett összefoglalása a gyakorlati vonatkozások tárgyalásának megalapozásához.
- c) Az adóverseny gyakorlati szerepének, problémáinak és azok megoldási lehetőségeinek feltérképezése.
- d) Az európai uniós adóharmonizáció eredményeinek, nehézségeinek, perspektíváinak bemutatása.
- e) A társaságok hagyományos jövedelemadózással kapcsolatos problémáinak áttekintése – különös tekintettel a határokon átnyúló tevékenységekre - hogy ezzel viszonyítási alapot kapjak a vizsgált két új adózási lehetőség (a CCCTB¹ és a CFT²) értékeléséhez.
- f) A tervezett közös konszolidált társasági adóalap részletes vizsgálata az elkészült munkadokumentumok alapján. Az lehetséges előnyök és hátrányok összefoglalása, SWOT analízis készítése.

¹ Common Consolidated Corporate Tax: Közös Konszolidált Társasági Adóalap

² Cash flow tax

g) Egy cash flow alapú adó különböző megoldási lehetőségeinek elemzésével arra keresek választ, hogy a hagyományos társasági adózás problémái kiküszöbölhetőek-e egy CFT-vel; a társasági adóalap egységesítésére alkalmas lehet-e egy - nemzeti számviteli szabályoktól független, önálló elszámolási bázisra épülő – cash flow típusú adó.

III. A kutatás módszere

Kutatásom *elméleti megalapozása* céljából áttekintettem a téma nemzetközi és hazai elméleti szakirodalmát. A terület konkrét gyakorlati kérdéseinek feltárása érdekében nagyszámú európai uniós jogforrást, közösségi munkadokumentumot, valamint nemzeti jogszabályt vizsgáltam meg, nemzetközi egyezményeket, OECD iránymutatásokat tekintettem át. *Meta-analízis* az egymástól független tanulmányok megállapításainak összegzésén és rendszerezésén túl az azok tárgyát képező folyamatokról további következtetések megfogalmazására törekedtem. Kutatásom gyakorlati kérdéseit *több szinten közelítettem meg*: az Európai Unió, egyes országok és konkrét vállalati döntések szintjén. Ezek jelentősége a probléma jellegétől függően más és más volt. A vizsgálat *szempontrendszer*e kettős, egyrészt jogi (nemzeti és közösségi jogi normák, nemzetközi egyezmények stb. vizsgálata), másrészt közgazdasági (az érintett makro- és mikro-gazdasági hatások időbeli és térbeli elemzése). Az elemzések *időbeli kerete* (a kérdés jellegétől függően) egyfelől statikus (állapot, illetve helyzetelemzés), másfelől dinamikus (tendenciák, fejlődési irányok követése). A hagyományos társasági adózás kritikai elemzésében adótanácsadóként és gyakorló könyvvizsgálóként szerzett *empirikus tapasztalataimra* is támaszkodtam. A kutatásom részterületeit *két fő szempont* szervezi egységbe: egyrészt az adózás és a számvitel kapcsolata, másrészt az adózási elvek, illetve az adórendszerrel szembeni követelmények érvényesülésének vizsgálata.

IV. A kutatás hipotézisei

1. Bár a nemzetközi számviteli standardok térhódítása és gyors fejlődése automatikus kapcsolódási pontokat kínál a vállalatok számvitelre alapozott adóztatásához, ez egyik területen sem eredményez hatékony megoldásokat. Az adóztatás szempontjait jobban szolgálja a számviteltől független társasági adó. Az adórendszerek összehangolására is nagyobb az esély egy számviteli szabályoktól független közös bázison. (*Igazolva – V. fejezet 1. pont*)

2. A közös európai konszolidált társasági adóalap kidolgozását a „felpuhulás” jellemzi, a

kiinduló koncepcióhoz képest a munkálatok során sok vonatkozásban tettek engedményeket.
(*Igazolva – V. fejezet 2. pont*)

3. A tervezett közös társasági adóalap a meglévő rendszerhez képest jobban szolgálja a hatékonyság, valamint az egyszerűség és gazdaságosság követelményét. (*Részben igazolva – VI. fejezet 1. és 2. pont*)

4. A CCCTB tervezete nem alkalmas a nemzetközi szintű forráselosztás adók által okozott torzulásainak megszüntetésére, illetve újabb torzításokat hozhat létre. (*Igazolva – VI. fejezet 1. pont*)

5. A hagyományos társasági jövedelemadóhoz képest egy cash flow típusú adó:

a) az adminisztráció oldaláról számottevően csökkentené az adózás megfelelési terheit.
(*Részben igazolva - VI. fejezet 4. pont*)

b) a hatékonyság tekintetében jelentősen mérsékelné az adó - befektetési és a finanszírozási döntésekre vonatkozó - torzító hatásait. (*Igazolva – V. fejezet 4. pont*)

c) az érvényesíthetőség és adókockázat szempontjából növelné az adókikerülési lehetőségeket, veszélyeztetné a fedezet elvének érvényesülését, és összességében nagyobb kockázatú lenne a kormányzatok számára. (*Részben igazolva – VI. fejezet 4. pont*)

6. Egy halasztott S-bázisú cash flow (ASE)³ adónak az adórendszerek egységesítésének a szolgálatába állítása sok előnnyel járna, ugyanakkor több nehezen megoldható problémát is okozna. CFT esetén a megfelelési költségek kedvezőbben alakulhatnak a CCCTB-hez képest is, elkerülhető az egyének és a társaságok közötti adóarbitrázs, és más torzítások is mérsékelhetőek (miközben újabbak is keletkezhetnek), viszont az adózás egyének szintjén való egységesítése az EU-ban további vizsgálandó kérdéseket vet fel. (*Igazolva – V. fejezet 4. pont*)

V. Az értekezés fontosabb megállapításai

1. Hatékonyabb a számviteltől független adózás

A szakirodalmak tanulmányozása, számviteli és pénzügyi ismereteim, valamint könyvvizsgálói és adószakértői tapasztalataim alapján a számviteli elszámolásoktól független adószabályozás mellett érvelek. Ez mind a pénzügyi beszámolók valóságtartalmának, mind az

³ ASE: Allowance for Shareholder Equity.

adóztatás hatékonyságának érdekeit jobban szolgálná, mint a jelenleg általános számvitelre épülő adóztatási gyakorlat. A két törvény teljesen eltérő szándékkal szabályoz hasonló gazdasági viszonyokat. A számviteli és adóelszámolásoknak más prioritásokat kell követniük, más domináns elvek alapján, más követelményeknek kell megfelelniük. A *számviteli szabályozás* legfőbb célja, hogy az annak alapján készülő beszámoló megbízható és valós képet nyújtson a vállalkozás vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről és annak alakulásáról a tulajdonosok és a piaci szereplők számára. Ezt a célt a számviteli alapelvek érvényesülése hivatott biztosítani, ebben a *számviteli szabályozás* viszonylag tág teret enged a gazdálkodói mérlegelésnek. Az *adószabályok* viszont az állam részére fizetendő adók meghatározására szolgálnak, miközben az állami bevételek biztosításán túl makroszinten a jövedelmek, források újraelosztására, a gazdaságpolitikai/politika szempontok érvényesítésére is alkalmasak, mikroszinten a gazdálkodók döntéseit is befolyásolják. Befektető-orientáltsága okán a számvitel a vállalkozás vagyonát helyezi a középpontba. Az *adószabályozás* az adóztatandó eredményre koncentrálna, az adóalap védelme érdekében konkrétabb szabályozással és korlátozásokkal szűkebb mozgásteret biztosít a cégeknek. Ezek az eltérések a kétféle szabályozás komplexitásában, differenciáltságában és volatilitásában is különbségeket okoznak. A számvitel a bonyolult, sokrétű üzleti környezetben megbízható, valós képet kíván adni, ami szükségszerűen komplex szabályozást eredményez. E cél érdekében a megfelelő *differenciálásra* is lehetséges kíván biztosítani (IFRS, kkv-IFRS, nemzeti GAAP-k), ami folyamatos fejlesztést, sorozatos *változásokat* követel. Az adószabályokkal szemben viszont lényeges kritérium az *egyszerűség*, a teljesíthetőség, amelyek az adó megfelelési költségeit is nagyban befolyásolják. A semleges adókörnyezethez *egységes* szabályozás (kevés kivétel) szükséges, emellett fontos kritérium az adószabályozással szemben a viszonylagos *stabilitás*, középtávon pedig a kiszámíthatóság. A két terület nemzetközi szabályozottsága is különböző. Amíg a számvitelben nemzetközi standardok (IAS/IFRS-k) vannak érvényben, és ezek befolyása egyre nő, addig társasági adózási standardok nincsenek, EU-szinten csak néhány irányelv van hatályban, és az adóharmonizáció továbbvitele is nehézkes.

A számvitelfüggő adózással kapcsolatban azonosított főbb kockázatokat, illetve a számviteltől független adózás melletti érveket az értekezésben foglaltam össze, ezekre itt nem térek ki.

Természetesen számviteltől független adózás esetén is számolni kell új problémák megjelenésével, amelyek közül itt csak egy tényezőre utalok: önálló adóelszámolás esetén a számviteli nyilvántartások mellett külön „adókönyvelés” szükséges, ami többletadminisztrációt okoz.

2. Fokozatos „felpuhulás” a CCCTB kidolgozásában

A közösségi dokumentumok több területen - a kiinduló koncepciókhoz képest - a CCCTB „felpuhulására” engednek következtetni.

a) *Bázis*: A közös társasági adóalap kezdetben közvetlenül a nemzetközi számviteli standardokra épült, majd a javaslattevők elszakadtak a standardoktól, és egy számviteltől független, teljesen önálló társasági adószabályozás elve vált uralkodóvá.

b) *Személyi hatókör*: Kezdetekben a közös társasági adóalap „minden vállalatra” vonatkozott volna, majd a csak „több tagállamban működőkre” történő alkalmazást javasolták.

c) *Opcionális*: A javaslat „kezdetben kötelező” megfogalmazással indult, majd felmerült a kötelező jelleg, ezt azonban gyorsan elvetették, azóta a választhatóság koncepciója van érvényben.

d) *Tárgyi hatókör*: A tervezési szakasz elején a közös adókulcs gondolata is felvetődött, azonban a tagállamok ellenvetése miatt ez teljesen lekerült a napirendről, sőt napjainkban az ettől való teljes elhatárolódás jellemző.

e) *Célok*: Az adóakadályok lebontásának, megfelelési költségek mérséklésének elsődleges célja mellett egyre nagyobb hangsúlyt kap az adóelkerülés megakadályozásának szándéka.

f) *Célcsoport*: A kidolgozásra került dokumentumok szövege eleinte célzottan a multinacionális vállalatok cross border tevékenységét említette, majd egyre inkább előtérbe került a kkv-k ilyen jellegű tevékenysége is.

g) *Támogatottság*: Az „ötlet szintjén” a CCCTB-t kezdetben széles támogatottság jellemezte, majd a kidolgozottság növekedésével (a konkrét elemek ismeretében) a tagállamok érdekcsoportokba tagozódása figyelhető meg.

h) *Bevezetés*: Valamennyi tagállam egyetértésének „vágyálmától” elmozdulás történt a minősített többségi szavazás, majd — a realitásokat tükrözve — a megerősített együttműködés felé.

3. A CCCTB SWOT analízis táblája

Erősségek	Gyengeségek
<p>Társasági adóakadályok lebontása, transzparencia</p> <p>Kevesebb adótorzító hatás, hatékonyabb erőforrás-elosztás</p> <p>Egyszerűsítés, csökkenő megfelelési költségek</p> <p>Összehasonlíthatóbb tényleges adóterhek</p> <p>Igazságosabb adóverseny</p> <p>Könnyebb üzleti döntések a belső piacon</p> <p>Adócsalás, adóelkerülés visszaszorítása</p> <p>Nem szükséges a létező nemzeti szabályozások megváltoztatása</p> <p>Széleskörű lehetőség az adókonszolidációra</p>	<p>Politikai egység hiánya, kompromisszumok</p> <p>Sérülhet az adószuverenitás</p> <p>FA-tényezők elhelyezkedésének manipulációja, Újabb torzítások</p> <p>Az adóalapok arányának jelentős átrendeződése a tagállamok között</p> <p>Aránytalan korlátozások veszélye a cross-border tevékenységekkel szemben</p> <p>Emelkedő adókulcsok lehetősége</p> <p>Kockázatok az üzleti szféra számára</p> <p>Alkalmazási nehézségek (kkv-k, harmadik országok)</p>
Lehetőségek	Veszélyek
<p>EU versenyképessége fokozódik</p> <p>Közösségi érdekek előtérbe kerülése,</p> <p>Az adóharmonizáció folytatódása</p> <p>Minősített többségi döntés bevezetése</p> <p>Adókoordináció erősödése a CCCTB-t nem alkalmazó tagállamokra</p> <p>Adókulcsok konvergenciája gyorsul</p> <p>Új adóegyezmények pozitívumai</p> <p>Tagállami koordináció az igazgatás egyéb területein (cégjog, banki info)</p> <p>Nemzeti adóhatóságok javuló együttműködése (Fiscalis 2013)</p> <p>Közösségi szintű új munkamódszerek bevezetése, tagállamközi informatikai rendszer kiépülése, adókockázatkezelési rendszerek összehangolt fejlesztése</p>	<p>Tagállamok politikai álláspontja nem közeledik</p> <p>A politikai szempontok fontosabbak, mint a szakmaiak</p> <p>Tagállami adóalapok harmadik országokhoz kerülnek</p> <p>Napirendre kerül az összehangolt társasági adókulcs javaslata</p> <p>Új adóegyezmények negatív hatásai</p> <p>A kohéziós folyamat lelassul</p> <p>Az USA és más EU-n kívüli országok nem ismerik el</p>

4. Egy cash flow típusú adó realitása

A leglényegesebb különbség a hagyományos társasági adó és a cash flow adó között abban van, hogy a CIT⁴ a vállalat saját tőkéjének teljes megtérülését adóztatja, a CFT⁵ alapján viszont csak a gazdasági profit adózik. A *gazdasági profit adózása* azért lehet előnyös, mert nem torzítja a határbefektetésekre és a termelésre vonatkozó döntéseket, a tevékenység érdekében elvárt díjakkal ugyanis már elszámoltak (tőkealternatíva-költségük levonható az adóalapból). A gazdasági járadék lényegében az állandó (befektetett) termelési tényezők megtérülése. Mivel ilyen tényezőt a kormányzat is kínálhat, ezért a vállalati cash flow adó e szolgáltatások törvényes árának is tekinthető (*haszonelvű adózás*). A *transzferárazás* problémáit az eredet bázisú cash flow adó nem képes kiküszöbölni, ebből a szempontból a rendeltetési hely alapú CFT hatékonyabbnak tekinthető. Az arbitrázs lehetőségeit azonban az is befolyásolja, hogy a külföldön szerzett jövedelem hogyan adózik az anyaországban. Ha ugyanis a külföldi adókat teljes egészében jóváírják az anyaországban, a vállalat nem tudja kiaknázni az adóráták különbségeit, így a transzferárazás működtetése is feleslegessé válhat.

Az R-bázisú adó nincs hatással a vállalat finanszírozási politikájára, a beruházások nagyságrendjét sem befolyásolja, és ha rendeltetési hely alapú, akkor a tőke vagy a profit elhelyezkedését sem érinti. Az S-bázisú adó gyakorlatilag mentesíti a kamatbevételeket az adózás alól, ezzel az intertemporális választások adósemlegességét is biztosíthatja.

A cash flow adó döntés semleges jellemzőinek fenntartása, valamint az adóbevételek állandósága érdekében egy halasztott S-bázisú adó („ASE” adó) lehet kívánatos.⁶ Ennek alkalmazásával a társasági jövedelem adózása átkerül a részvényes szintjére, és kiküszöbölhető az adótorzítások egyik fő oka, hogy egyidejűleg két adóbázis létezik. Elméletileg az ASE-adó akár a jelenlegi sokféle adórendszer egységesítésének a szolgálatába is állítható, a gyakorlatban azonban – a nagyszámú előny mellett - megoldandó problémák sorát veti fel. Mivel ez az adó vállalati szinten egyáltalán nem adóztat, ezért a CCCTB csoportszintű egységes adókönyvelését is szükségtelessé tenné, így a megfelelési költségek tovább csökkenhetnének. Feltételezve, hogy a természetes személyek lakóhelyválasztása nem (vagy kevésbé) rugalmasan reagál az adókulcsok eltéréseire, egy ASE típusú adó esetén az EU-n belüli tartós adómérték-különbségek lényegesen nem befolyásolnák a telephely-

⁴ corporate income tax

⁵ cash flow tax

⁶ A szakirodalomban ismert „Allowance for Corporate Equity” (ACE) adó mintájára javasolt „Allowance for Shareholder Equity” (ASE) adó.

választási döntéseket. Az adózás egyének szintjén való közösségi egységesítése azonban sok újabb kérdést vet fel, amelyek megválaszolása további kutatásokat tenne szükségessé.

5. Az adóverseny pozitív és negatív hatásai - az adózási elvekkel való viszonyban

Kutatásaim során meghatároztam és rendszereztem az adóverseny pozitív és negatív hatásait is, különös tekintettel az adózási elvek érvényesülésére. Ennek eredményeit foglalom össze ebben a fejezetben. Előrebocsátom, hogy az említésre kerülő következmények nemcsak az adóügylek számlájára írhatók, az adók szerepe – konkrét esettől függően – kisebb vagy nagyobb lehet, de semmi esetre sem kizárólagos.

Szemponatok az adóverseny megítéléséhez

Az adókulcsok önmagukban nem mérik a tényleges adóterheket, azokat sok tényező (adóalapok különbségei, adókedvezmények, mentességek, adóbehajtási fegyelem) befolyásolja. A versenyképesség a reálszférában dől el. A multinacionális vállalatok befektetésihely döntéseiben a legfontosabb tényező a fogadó ország gazdaságának általános állapota, az ösztönzők szerepe az állapotjellemezők azonossága esetén erősödik fel. Az adóverseny szorítása konjunktúrafüggő, továbbá jelentősége és konkrét hatása a fejlettségtől, illetve a gazdasági-szociális rendszertől is függhet. Az adóösztönzők hatásmechanizmusa eltérő lehet a vállalatnagyság, az iparág, a tevékenység jellege, a finanszírozási forma és az elhelyezkedés függvényében. Az adóversenyben alkalmazott ösztönzők hatékonyságát az adóelőny konkrét formája, az anyaország adórendszere is befolyásolhatja. A nagy nemzetközi vállalatok kevésbé adó-érzékenyek, mert speciális adótechnikákkal minimalizálni tudják adófizetési kötelezettségüket. Differenciált adópolitikák a felzárkózás folyamatában fontosak, hosszú távon, mint versenyképességi tényezők kiegyenlítődnek.

Az adóverseny lehetséges negatív hatásai

Sérül az adóztatás fedezeti elve

- Az adóverseny a csökkenő adóbevételek révén veszélyeztetheti az állami feladatok ellátását, a közjavak biztosítását és eladósodáshoz is vezethet.

Rontja az adózás semlegességét és hatékonyságát

- Az adóverseny torzíthatja az erőforrások, a beruházások térbeli megoszlását. Az adóarbitrázs lehetősége hatással lehet a vállalatok vertikális és horizontális

szerveződésére, befolyásolhatja a nemzetközi tőkeáramlás irányát, ütemét és nagyságát (vitatott, hogy mindez mennyire adófüggő).

- A folyamatok kárvallottjainál alacsonyabb felhalmozási ráta alakulhat ki (tőkebefektetések visszaesése, tőke kivitel és annak következményei).
- A vállalatok delokalizációjának közvetlen hatása a munkahelyek megszűnése, a munkalehetőségek romlása (egyéni és állami szintű következmények).

A gazdasági incidencia alakulása rontja az adózás méltányosságát

- A költségvetési rés ellensúlyozására a kevésbé mobil termelési tényezők (munka, fogyasztás) közterheit emeli meg, eltolódhat a termelési tényezők adóterhelése, torzulhat az adó szerkezet.

Rosszul érintheti az adózás befolyásolási szerepét

- A munkaerő drágulása ronthatja annak versenyképességét, teljesítményének ösztönzését.
- Az alacsonyabb költségű vállalkozásokkal való versengésben mérséklődhetnek az európai cégek kutatásra és fejlesztésre fordított kiadásai.

Az ekvivalencia, a haszonelv csorbul, az adóteherexport sérti az igazságosságot

- Ha a kormányok egymással rivalizálva egyre kevesebb adót szednek, akkor lemondanak a globális tőke által használt tényezők újratermelési költségeinek egy részéről, ami – hosszabb távon - saját fejlődésük gátjává válhat.
- A befektetők az általuk használt helyi közszolgáltatások finanszírozásához (azok hasznához képest) alacsonyabb arányban járulnak hozzá, a közjavak költségeit (az indokoltnál nagyobb mértékben) a helyi adózók fizetik meg.

Rontja az egyszerűséget, a gazdaságosságot; a konzisztencia és a stabilitás ellen hat

- Az adóverseny a jogforrások gyakori változását, országonként különböző és sokszor egymásnak ellentmondó adószabályok létét eredményezi.
- Lehetőséget kínál a fizetendő adó minimalizálására és az adóelkerülésre. Rontja az adófizetési morált, az ellenőrzés többletterhet ró az adóhatóságokra.
- Növekedhetnek a taktikai adóváltozások, a szabályok inkonzisztenciája, változékonysága nehezen kiszámíthatóvá teszi a gazdasági környezetet.

Áttételesebbé válik az adózás politikai felelőssége

- A kormányzatok autonómiáját korlátozza az adóverseny spillover hatása, a fiskális externáliák nehezítik a helyi adópolitikák következményeinek felmérését.

Az adóverseny lehetséges pozitívumai

A versenysemlegességet előmozdító hatékonyabb adózás lehetősége

- Az adórendszerek versenye - a kereskedelmi és beruházási akadályok csökkentése révén - az erőforrások jobb allokációját és a jólét növekedését eredményezheti.

Az adózás befolyásolási szerepének fokozottabb kihasználása

- A kedvező adópolitika – a külföldi működőtőke vonzása révén - a kevésbé fejlett országok számára eszköz lehet a fejlettek mögötti felzárkózásban.

A konzisztencia érvényesülésének spontán erősödése

- Az általános adóteher csökkenése, a tagállamok egymáshoz közelítő adószintjei hozzájárulhatnak az EU, mint globális üzleti partner versenyképességének növekedéséhez.
- Az adóverseny az országok adópolitikái között szorosabb összefüggést, kölcsönhatást eredményez. Az adószabályok integrációt akadályozó eltérései részben spontán módon is megszűnhetnek a piaci folyamatok révén.

A Leviathan-hipotézis érvényessége (mérsékelt)

- Az állami bevétel mérséklődését előidéző verseny a hatékonyabb állami működés kényszerét is magával hozhatja, fékezheti az állam expanziós hajlamát, és közvetetten ösztönözheti az államháztartási rendszerek modernizációját.

Az innovatív versenykonceptió érvényessége (csekély)

- A verseny az adóztatás eszköztárának megújítására, alternatív adózási megoldások keresésére készíti a kormányzatokat, ami hozzájárulhat az adórendszerek hatékonyabb működtetéséhez, az adóztatás jóléti veszteségének mérséklődéséhez.

Jelenleg jobban megfelel az EU politikai realitásainak

- Hiányzik a politikai konszenzus a strukturális adókoordinációhoz, nincs közösségi költségvetési politikával összehangolt koherens közösségi adópolitika, továbbra is egyhangú szavazás intézménye adózási kérdésekben.

VI. Következtetések, az értekezés új és újszerű eredményei

Az 1. és 2. pontban az új, a 3. és 4. pontban az újszerű következtetéseimet fogalmazom meg.

1. Gazdasági hatékonyság, semlegesség tekintetében az opcionális CCCTB-tervezet leginkább az adókonszolidációs körön belül hozhat javulást, különösen a transzferárazási problémák mérséklésében. E körön kívül sok új problémát idézhet elő.

Ennek speciális megnyilvánulása, hogy a **CCCTB újabb torzításokat idézhet elő a befektetések, a termelés és a telephelyválasztás terén.**

A belső piac működését gátló társaságiadó-akadályok egy részének felszámolása hatékonyabb erőforrás allokációt eredményezhet. A CCCTB bevezetésével a határokon átnyúló tevékenységek esetében elkerülhető lehet a kettős adóztatás, lehetővé válna a veszteségkiegyenlítés és a beruházások adóügyi kezelésében meglévő különbségek egységesítése. Az adóalapok konszolidációja önmagában javíthatná az adózás hatékonyságát, ugyanis feleslegessé tenné a konszolidációs csoporton belül a nyereségek eltüntetésére irányuló („papíron történő”) profitáthelyezéseket, bonyolult transzferázási módszerek működtetését, és annak komplex adminisztrációját. A tervek szerint azonban a konszolidációs körön kívüliekkel folytatott ügyletek esetében továbbra is fennmaradnának a *transzferárrakkal* kapcsolatos dokumentációs kötelezettségek.

Tisztán az adókonszolidáció módszerét tekintve elvileg semleges adózási környezet jöhetne létre. Az összevont közös adóalapot azonban a tagállamok szintjére le kell osztani, amelyre a *megosztási formula* (FA)⁷ hivatott. Ha a megosztási formula vállalat-specifikus elemek alapján osztja fel az adóztatandó profitot - amelyekre maga a cég is hatást tud gyakorolni - akkor torzúlnak a vállalat üzleti döntései. A multinacionális vállalatok ugyanis megtehetik, hogy az alacsony adókulcsú országokban növeljék, illetve a magas akókulcsú országokban mérsékeljék aktivitásuk olyan tényezőinek a súlyát, amelyek meghatározó jelentőséggel bírnak az adóalap szétszétásában. Ha például az adóztatandó jövedelem felosztásához a tőke szolgál alapul, akkor az FA arra ösztönözheti a magas adókulcsú országban lévő vállalatot, hogy egy alacsony adókulcsú állambeli céggel fuzionáljon. Az értékesítés figyelembe vétele pedig áruik keresztbefuvarozására készítheti a cégeket. Ha az adóalap függ az anyavállalat elhelyezkedésétől, akkor a CCCTB nem lesz semleges. Minden olyan megosztási mechanizmus nélkülözi ezt a függetlenséget, amely vállalat-specifikus elemeket tartalmaz.

A *CCCTB választható jellege* is nagyban rontja annak hatékonyságát. Tisztán gazdasági szempontból a *leghatékonyabb* megoldás egy minden érintett számára kötelező közös rendszer lenne, ennek elfogadására azonban kicsi az esély. Nem biztos viszont, hogy az opcionális megoldások megfelelően szolgálják a célok elérését, miközben kezelésük sokkal bonyolultabb és költségesebb. A választhatóság két különböző rendszer párhuzamos létét

⁷ FA: formula apportionment: tényezőkön alapuló adóalap megosztási módszer.

jelenti, ami növeli az adóelkerülők játékterét, a manipulációk lehetőségét. Előfordulhat például, hogy azonos országból származó és adott piacon hasonló kilátásokkal rendelkező cégek (pl. egy CCCTB-t alkalmazó, és egy nemzeti szabályok szerint adózó) eltérő módszerrel állapítják meg adóalapjukat. Mivel a CCCTB meghatározott vállalati körnek kínál egységesítést, így eltérítheti az arányokat a közös adóalapot választók és más vállalkozási formák között. Sok probléma adódhat abból is, hogy megmarad a jövedelem áthelyezések lehetősége az Európai Unióban működő leányvállalat és a harmadik országban tevékenykedő leányvállalat között. A CCCTB kizárólag a társasági adózás kérdéseivel foglalkozik, nem tér ki a személyi jövedelemadóval való kapcsolatra, így a meglévő rendszerekhez képest nagyobb a veszélye annak, hogy a két adónem közötti arbitrázslehetőségek is torzíthatják a piaci döntéseket.

2. Az egyszerűség, az érvényesíthetőség és a gazdaságosság szempontjából a CCCTB-tervezet előrelépés lehet a meglévő rendszerekhez képest, az előnyök azonban a kitűzött célokhoz viszonyítva csak szűkebb adóalanyi körben, szűkebb tárgykörben és hosszabb időtávon érvényesülhetnek.

A CCCTB célkitűzései szerint a több államban tevékenykedő vállalatoknak elvileg elegendő lenne egy (a közös) társasági adó szabályrendszert ismerni és követni, ami jelentősen mérsékelné a cégek társasági adózásának megfelelési költségeit. A konszolidáció révén csökkenhetnének a transzferár dokumentációhoz kapcsolódó megfelelési költségek is. Véleményem szerint a tervezett CCCTB bevezetését követően egyszerűbben és olcsóbban lehet eleget tenni a társasági adókötelezettségnek, azonban ez az elvárás csak a közös adóalapot választó cégek szűkebb körére teljesül majd. A legbonyolultabb adminisztrációt igénylő *transzferár* dokumentációt sem kerülhetik el a CCCTB-t választók, hiszen ha a konszolidációs csoportjukon kívüliekkel kereskednek, akkor számolniuk kell ezzel a kötelezettséggel.

Az opcionális jelleg két különböző (a nemzeti és a közös) rendszer párhuzamos fenntartását követeli meg, ami mind az adóalanyok, mind az adóhatóságok számára sok nehézséget és többletköltséget okozhat. A CCCTB újabb külön szabályrendszer ismeretét igényli, ami olyan vállalatok esetében, amelyek csak néhány tagállamban folytatnak tevékenységet, nem kifizetődő. A multinacionális cégeknek kevésbé nehéz a nemzeti adóismeretek megszerzése, többletköltségeinek vállalása. Ez inkább a kisebb vállalkozásoknak probléma, viszont nem biztos, hogy számukra megéri a CCCTB-be való bekapcsolódás.

Mivel a CCCTB-tervezet nem a számviteli információs rendszerre épít, hanem önálló adómegállapítási szisztémát kíván működtetni, ez többletteher azon országok vállalatai számára, ahol eddig a számviteli eredmény egyszerű korrigálásával képezték a társasági adóalapot (vagyis az államok zömében). A konszolidációhoz, valamint az adóalap megosztásához olyan további adatgyűjtés, nyilvántartások vezetése, belső dokumentációk készítése válhat szükségessé, ami a szokásos üzletmenetben eddig nem volt. Ez szintén növeli az adminisztrációs terheket. A helyi (elvileg 27-féle) adókönyvelésről áthidalások révén lehetne áttérni a CCCTB-re, ennek várható költsége is igen tetemes lehet. A CCCTB a megfelelési költségek leépítését célozza az EU-n belül, ugyanakkor többletterhet ró az Európai Unió kívüli üzleti partnerekre, ami megfontolásra készítheti az ide irányuló befektetőket. A világszerte tevékenységet folytató nagyvállalatok számára egyszerűbb lehet mindenki felé ugyanazt a jól bevált „arm’s length principle”-t alkalmazni.

3. A CCCTB bevezetését követően az adóverseny játéktere attól függ, hogyan definiálják a közös adóalapot és annak megosztási módszerét, valamint milyen a köztük lévő kölcsönhatás és a rugalmasságbeli különbség.

Számítani lehet arra, hogy az elkülönült adószámításokról az FA-ra való áttéréssel az adóösztönző politikák is átalakulnak, és gyökeresen megváltozik az adóverseny természete. Az FA-típusú adóknál a fiskális externáliák két csatornán keresztül juthatnak érvényre: egy ország adóváltozásai a másik országban egyrészt a közös adóalapra, másrészt az országra leosztott adóbevétel részre gyakorolnak hatást. Az adóverseny akkor eredményez túl alacsony (illetve magas) adórátát, ha a konszolidált adóalap sokkal rugalmatlanabban (illetve rugalmasabban) reagál a befektetések változásaira, mint a megosztási tényező. Az új rendszerben valószínűleg csökken az adóverseny agresszívebb formáinak jelentősége, de nem tűnnek el a multinacionális vállalatok arbitrázslehetőségei, amelyekkel befektetéseiket és adóköteles profitjukat alacsony adókulcsú államba irányítják. Véleményem szerint addig nem lehet átfogó megoldást találni erre az általános problémára, amíg a tagállamok maguk állapíthatják meg társasági adókulcsukat.

Az adóalapok rejtett elszámolási különbségei az egységesítést követően az adókulcsokban jelennek meg, ami növelheti a nominális adóráták közötti különbséget. Az alacsony adókulcsot alkalmazó tagállamok széles adóbázisaihoz képest a közös adóalap nagy valószínűséggel szűkebb lesz, ami adóemelésre kényszerítheti őket. A CCCTB alatt a

tagállamoknak sokkal nagyobb kontrollja lehet a jövedelmek elosztása felett, ami szintén azt valószínűsíti, hogy a társasági adókulcsok könnyebben emelhetők meg.

A CCCTB lényegesen megváltoztathatja a tagállamok társasági adóalapjának egymáshoz viszonyított arányát. Különösen igaz ez akkor, ha az FA-tényezők eloszlása jelentősen eltér a jelenleg adóztatandó profit megoszlásától. Ha egy tagállam aránytalanul nagyobb részt birtokol a megosztáshoz használt tényezők közül a jelenleg adóköteles profitrészehez képest, akkor az FA rendszerből előnye származhat. Vannak országok, amelyek a jelenlegi rendszerben magas adóbevétellel rendelkeznek, gazdasági tevékenységük más (például a megosztási képletben szereplő) tényezőinek mértékét tekintve viszont alacsony a részesedésük. Ezek az országok az új rendszerben várhatóan alacsonyabb adóbevételre tennének szert, annak növelésére törekednek (például adókulcsukat csökkentik azért, hogy lehetőséget teremtsenek az országukba irányuló profit áthelyezésekre). A fejlettebb országokban lévő magasabb bérszínvonal és jelentősebb vagyon (mint megosztási tényezők) miatt a fejletlenebb tagállamok költségvetései (az első körökben) rosszabbul járhatnak. Ha adóvesztésüket az adókulcsok emelésével kompenzálnák, akkor csökkentenék annak esélyét, hogy a későbbiekben - a fejlett országbeli tényezők alacsony adókulcsú államba vonzásával - visszaszerezzék (esetleg növeljék) adóbevételeiket. A CCCTB önkéntes jellege lehetővé teszi, hogy a vállalatcsoportok elutasítsák az új rendszert (illetve kilépjenek belőle), ha várható, hogy profitjuk nagy része magas adókulcsú országhoz kerülne.

A tervek szerint a direktíva nem tér ki sem az adóbeszedés, sem az adószankciók kérdéseire, ezek a CCCTB-t alkalmazó tagállamokban is saját hatáskörben maradnak, és az adóverseny területei lehetnek.

4. A hagyományos társasági jövedelemadóhoz képest egy cash flow típusú adó számottevően csökkentené az adóalap számbavételéhez kapcsolódó megfelelési költségeket, ugyanakkor növelheti az adócsalás és adóelkerülés kivédésére szolgáló adminisztrációs terheket.

A hagyományos társasági jövedelemadóhoz viszonyítva egy cash flow adó esetén sokkal kisebbek lehetnek az adóalap értékelési nehézségeire épülő adókikerülési lehetőségek, viszont a veszteségek szabadabb elszámolási lehetőségét kihasználó adóelkerülések veszélye nagyobb lehet.

A cash flow bázis fogalma igen egyszerű: a vállalkozás áruk és szolgáltatások értékesítéséből befolyó bevétele, valamint a folyó (flow)- és tőke (stock) kiadásainak különbsége a vizsgált

időszakban. A cash flow alkalmazásának gyakorlati előnye, hogy nincs szükség bonyolult számviteli apparátus működtetésére az értékcsökkenés, a vevőkövetelések kezelése, a hasznok, tőkenyereségek optimális időzítése, az infláció korrigálása stb. érdekében, csak a reálügyletek pénzáramlásai, illetve – definiálástól függően – a pénzügyi tranzakciók cash flow-ja számít. Az adóalap kiszámításánál a bevételek-költségek gazdasági, számviteli szempontú számbavétele nélkülözhető, ezzel sok - hagyományos jövedelemadónál ismert – mérési, időzítési, nyilvántartási probléma és adókikerülési lehetőség megszűnik. Egy cash flow típusú adó esetén a társasági jövedelemadónál ismert adminisztrációs problémák lényegében eltűnnek, a tranzakciók folyamatos nyilvántartására sincs szükség. Természetesen minden tőke kivonás adóköteles jövedelemként kezelendő a rendszerben. A tárgyi eszköz beszerzések azonnali levonhatósága azonban könnyen adócsaláshoz vezethet, és az adókötelezettségekben kirívó egyenetlenségeket okozhat. Természetesen egy R+F bázisú CFT esetén - amikor a pénzügyi műveletek cash-flow-it is beszámítják az adóalapba - a fluktuáció mérsékeltebb lehet. Az adóalap értékelési nehézségeit kihasználó adókikerülési lehetőségek cash flow adó esetében sokkal kisebbek, mint a hagyományos jövedelemadó esetében (és kisebb lenne S-CFT mellett, mint R-CFT alatt). Bármelyik cash flow adó alkalmazása során a legnagyobb veszélyt az adóelkerülésre a veszteség elszámolásának lehetősége teremti meg. Egy S-bázisú adó esetében a vállalat szintjén nincs adókötelezettség, csak a vállalkozás és részvényesei közötti tranzakciók adókötelesek a részvényes szintjén. Mivel ez a rendszer nem igényli a vállalat részletes adókönyvelését, így tovább csökkentheti a cég megfelelési költségeit, akár EU szinten a CCCTB csoportszintű egységes adókönyvelését is szükségtelenné tenné, és a megfelelési költségeket tovább csökkenthetné. Az ASE adó fő jellemzője, hogy az üzleti jövedelem mindaddig mentesül az adó alól, amíg felosztásra nem kerül a tulajdonosok között. Csak az osztalék adóköteles a részvényes személy lakóhelyének országában érvényes adórendszer szabályai szerint. Véleményem szerint az önfoglalkoztató vállalkozások vagy kisebb cégek esetében ez viszonylag egyszerűen megvalósítható, de nincs realitása az olyan piramis jellegű vállalatkomplexumnak, ahol a magánszemély, mint végső tulajdonos nagyon messze van az anyavállalattól.

VI. Az értekezés témakörében megjelent publikációk

Könyvek, könyvfejezetek, cikkek

1. Galántainé Máté Zsuzsa - Madaras Attila - Varga József (2001) Pénzügyi ismeretek. Tri - Mester Tatabánya, 145-174. o.
2. Balogh László - Galántainé Máté Zsuzsanna - Huszty András - Losoncz Miklós - Solt Katalin (2002) Bevezetés a pénzügyekbe. Makropénzügyek. Tri-Mester Tatabánya, 149-186.o. (ISBN963862249 0)
3. Galántainé Máté Zsuzsanna (2002) „Adózási megfontolások a vállalat pénzügyi döntéseiben” In: Gyakorlati vállalati pénzügyek. Szerk.: Sulyok-Pap Márta, Virtuális Akadémia CD-ROM, MÜTF – Apertus Tatabánya
4. Balogh László - Galántainé Máté Zsuzsanna - Huszty András - Losoncz Miklós - Solt Katalin (2003) Bevezetés a pénzügyekbe. Tri - Mester Tatabánya, 148-185. o. (ISBN 963 86290 7 X)
5. Galántainé Máté Zsuzsanna (2004) Adó(rendszer)tan. EU-konform magyar adók. AULA Kiadó, Budapest, 320.o. (ISBN 963 9478 92 x)
6. Galántainé Máté Zsuzsanna (2005) Adó(rendszer)tan. EU-konform magyar adók (2005) AULA (2. javított, átdolgozott kiadás) Budapest, 330.o. (ISBN 963 9585 64 5)
7. Galántainé Máté Zsuzsanna (2006) Adó(rendszer)tan. EU-konform magyar adók 2006. AULA (3. Javított, átdolgozott kiadás) Budapest, 370.o. (ISBN 963 9585 83 1)
8. Galántainé Máté Zsuzsanna (2002) Európai uniós jogharmonizáció és a hazai adórendszer MÜTF "A struktúraváltás évtizede 1992-2002" JTK Tatabánya, 45-57. o.
9. Galántainé Máté Zsuzsanna (2003) Az adójog-harmonizáció fő jellemzői az Európai Unióban *Külgazdaság*, 6. szám 55-65. o.
10. Galántainé Máté Zsuzsanna (2003) A magyar adórendszer az európai uniós csatlakozás tükrében „*Európa 2002*” folyóirat 2003. júliusi (2.) szám 15-24. o.
11. Galántainé Máté Zsuzsanna (2005) „Adóverseny az Európai Unióban”, *Hitelintézeti Szemle* 5-6. szám 45-62. o.
12. Galántainé Máté Zsuzsanna (2005) „Tax systems and competitiveness in Central Europe” In: *Átalakulási Folyamatok Közép-Európában Évkönyv* Szerk.: Rechnitzer J. Széchenyi István Tudományegyetem JTK MTDI. 61-68. o.
13. Galántainé Máté Zsuzsanna (2006) „Fight for Capital? Tax competition in the EU” címmel *Acta Periodica MÜTF* 3., pp. 59-76 (ISBN 963 8445 23 8)
14. Galántainé Máté Zsuzsanna (2006) „A kamatjövedelmek adózása I. A 2003/48/EK-irányelv célja és fogalmi keretei.” *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat* 6. június 268-272. o.

15. Galántainé Máté Zsuzsanna (2006) A kamatjövedelmek adózása II. A 2003/48/EK-irányelv működése: információcsere (vagy forrásadó)” *Számvitel Adó Könyvvizsgálat* 7-8. július-augusztus 336-339. o.

16. Galántainé Máté Zsuzsanna (2007) „Corporate tax systems and borders in Europe” Szegedi Tudományegyetem *konferencia kiadványa* (2007).

Konferenciákon való részvétel

1. 2002. szeptember 9-10. Tatabánya, MÜTF A struktúraváltás évtizede 1992-2002 Jubileumi Tudományos Konferencia. Cím: „Európai uniós jogharmonizáció és a hazai adórendszer”

2. 2005. november 9. Budapest, a Modern Üzleti Tudományok Főiskolája Budapesti Tagozatának 10 éves évfordulója alkalmából rendezett Jubileumi Tudományos Konferencia I. A versenyképesség főbb gazdasági tényezői szekció. Cím: „*Adóverseny Európában*”

3. 2005. november 17-18. Szeged, Szegedi Tudományegyetem „Határok és Eurorégiók” Nemzetközi Földrajzi Konferencia. Cím: “*Taxation and boundaries. Tax competition and company relocation*”

4. 2005. december 2-3. Győr, SZE „Átalakulási folyamatok Közép-Európában” Nemzetközi Konferencia “Versenyképesség az új gazdasági térben” szekció. Cím: „Adózárendszer és verseny(képesség) Közép-Európában”